

* * *

זיוה שמיר

תרגומי שירה: מסע במרחבי תבל

היה רע לתפארת

על שירו של ואלאס סטיבנס

"מלך הגלידה"

שירו של ואלאס סטיבנס "מלך הגלידה" (לצורך המשקל המרתי את ה"קיסר" ב"מלך") הוא מן השירים הנודעים במודרניזם האנגלו-אמריקני. האני-הדובר מצווה כאן על עצמו ועל סובביו לערוך סדרה של פעולות בהולות. לשם מה? אולי לקראת סעודת ההבראה של האישה המתה מן הבית השני? אולי לקראת טקס הקבורה שלה? ואלאס סטיבנס, כדרכו, משאיר את החידה בעינה, ללא פתרון.

השיר מעמיד זה מול זה את האיש השרירי מן הבית הראשון עם פגר האישה המופה המתוארת בזלזול בבית השני. האם האיש השרירי, שחובט את גושי החלב, הוא זה שהפעיל את האלימות שהביאה למותה של האישה? השיר אינו מתפענח בנקל. להפך, הוא גדוש בפערים ובביטויים רב-משמעיים, המקשים על הפירוש ועל התרגום.

דבר אחד ברור: עולם שבו המלך האחד והיחיד הוא "מלך הגלידה" הוא עולם וולגרי, צעקני וריקני שבו איש הישר בעיניו יעשה. ואכן, לפנינו עולם חסר תכלית וחסר תוחלת, שהפרדוקסים בו מרובים: הגלידה אמנם מתוקה, מושכת וערבה לחיך, אך היא קצרת מועד ונמסה בנקל. שלט פרסומת המכריז "קיסר הגלידה", הוא שלט פומפוזי כמו כל תרבות ה-overstatement האמריקנית. הוא מגחיק את מוכר הגלידה המנסה לשווא לשוות לעיסוקו הטריטוריאלי מין תפארת מדומה.

וכך גם כל המתואר בשיר שלפנינו המתאר מציאות בוטה ושוביניסטית, שבה האישה אינה אלא חפץ: הקצפת גושי החלב הגדולים, שאינם מעוררים תיאבון, כדי להפכם לגלידה נחשקת; היחסים חסרי העידון ש"בינו לבינה"; הבית המוזנח שבבית השני; תיאור האישה המתה שפעם רקמה את מצעי המיטה כמו ידיה וחלמה על עתיד מתוק: על ציפורי גן-עדן, ארציים או שמימיים. עכשיו הכול כאן ירוד ומסואב עד לזרא, כמו מכונית אמריקנית גדולה ומפוארת משנות החמישים, שנראתה פעם, כשיצאה מפס הייצור, כמו מטוס או כמו ספינה, אך פלטה והתיישנה במהירות רבה יותר מכל "חיפושית" או מיני-מיינור אירופית.

The Emperor of Ice-Cream

Wallace Stevens

Call the roller of big cigars,
The muscular one, and bid him whip
In kitchen cups concupiscent curds.
Let the wenches dawdle in such dress
As they are used to wear, and let the boys
Bring flowers in last month's newspapers.
Let be be finale of seem.
The only emperor is the emperor of ice-cream.

Take from the dresser of deal,
Lacking the three glass knobs, that sheet
On which she embroidered fantails once
And spread it so as to cover her face.
If her horny feet protrude, they come
To show how cold she is, and dumb.
Let the lamp affix its beam.
The only emperor is the emperor of ice-cream.

מלך הגלידה ואלאס סטיבנס

תקרא לזה שמגלגל עלי סיגר גדולים,
זה, השרירי, תגיד לו שיחבט
בתוך כוסות גדושות גושים גדולים של תאנה.
הרשה לבחורות ללכת בשמלות
כמו שבא להן, תן לבנים
לתת להן פרחים בתוך ניר עתון ישן ומשמש.
תן למציאות האמתית לכבש את זו שת'פנים מעמידה.
כיום המלך היחיד הוא מלך הגלידה.

קום קח מהשדה העשויה עץ ארן,
זו שאבדה שלשה זיזי זכוכית, קח ת'פדין
שפעם היא רקמה עליו שלל מניפות נוצה,
ופרש אותו עליה. תכסה בו את ראשה.
אם יבלטו רגלי החרמנית, זה רק יראה כמה
צוננת היא, כמה דוממת וסתומה.
תן זכות כוון למנוחה שלצדה.
כיום המלך היחיד הוא מלך הגלידה.

מאנגלית: זיוה שמיר

ואלאס סטיבנס. ויקיפדיה.

ייתכן ששיר זה מראה בתיאורים קשים לעיכול איך אבד לאמריקה המצפן ואיך הידרדרה אל הוולגריות הזולה (יש הטוענים שהשיר נכתב לא על ההזנחה והסיאוב במדינות הדרום של ארצות-הברית אלא על דרום אמריקה – כתגובה על מראות שראה סטיבנס בעת ביקורו בקובה).

ההידרדרות מתבטאת כאן, בין השאר, ביחסים בין המינים המשקפים עולם בוטה וזול שנתרוקן מערכיו. בין היסודות הגבריים אפשר למנות את הסיגר הפאלי מן האוקטבה הראשונה שמתאים לגבר השרירי המגלגל אותו, לתיאור הרגליים עם העור הקרני והמיופל המציצות מתחת לסדין ולזרי הפרחים הזקופים שמביאים הנערים לנערותיהם. היסודות ה"נשיים" בשיר הם ספלי המטבח המעוגלים הגדושים בגושי חלב, המנורה המעוגלת, שידת העץ שאיבדה את כפתורי מגירותיה. ובמאמר מוסגר: השוואת תרגומים של שיר זה המצויה באינטרנט מלמדת שהיה מי שהבין לתומו שמדובר בשידה שנקנתה כמציאה (ב-"deal" – בעסקה זולה), אך ה-"deal" שבשירו של ואלאס סטיבנס שלפנינו הוא סוג של עץ (עץ אורן) המשמש לבניית רהיטים מתועשים – עממיים ופשוטים.

כאמור, הכול כאן מרופט ובלוי ומרמז על מציאות שחוקה ההולכת לבית עולמה. התואר "horny", שניתן כאן לרגליים, פירושו גם "מיופל" וגם "מיוחס". האם מדובר בסוף השיר באישה זקנה-פלה שמלאו ימיה למות, או באישה צעירה שאיבדה את חייה ב-crime passionel של גבר שרירי ואלים שנתקנא בה ובמחזוריה? כל קורא יהרהר הרהורים משלו על עולם שבו ה"הדר" וה"פאר" של העבר נסתאבו כל כך ונעשו מצע שעליו משגשות תופעות אלימות ומכוערות. וכאמור, ואלאס סטיבנס, כדרכו, משאיר את החידה בעינה, ללא פתרון. כל קורא ימלא את הפערים שבשיר כרצונו ולפי הבנתו.

זיוה שמיר